

Stikstofproblematiek

Er woedt op dit moment een oorlog in Oekraïne. Het menselijk leed en de veiligheidssituatie verdienen de volle aandacht, ook van u als volksvertegenwoordiger. Als LTO staan we in intensief contact met leden, partners, overheden en anderen om de potentiële gevolgen op korte en langere termijn in kaart te brengen. Stabiliteit van voedselketens, energievoorziening en voedselzekerheid in het algemeen zullen de komende tijd hoger op de agenda staan. Het is niet uit te sluiten dat dit ook gevolgen heeft voor het stikstofdossier. In deze onzekere fase acht LTO het niet juist om vergaande conclusies op specifieke onderwerpen te trekken. Deze situatie leent zich niet voor politiek gewin – ook al zal de komende tijd de impact op verschillende dossiers écht gevoeld en gemitigeerd moeten worden.

Het nieuwe kabinet maakt terecht vele miljarden vrij om aan de slag te gaan met de stikstofopgaven. Voor het slagen hiervan is draagvlak in de samenleving – en dan in het bijzonder onder degenen die het meest direct worden geraakt - onontbeerlijk. LTO staat voor de boeren, tuinders, kwekers en telers die vooruit willen met realistische en toekomstgerichte oplossingen. Vanuit de agrarische sector zijn tal van initiatieven ontplooid om de stikstofproblematiek aan te pakken. LTO dringt erop aan hier nu écht werk van te maken en de komende vier jaar elke stap mét de sector te maken.

Onze boeren en tuinders zijn ondernemers die genieten van het werken in en met de natuur, hun dieren en planten. De uitspraak van de Raad van State in 2019 en de vloedgolf van handhavingsverzoeken, rechtszaken, de openbaarmaking van bedrijfsgegevens zorgt voor een gevoel van rechtsonzekerheid. De politieke stellingname en polarisatie – van 'we halveren de veestapel', tot 'u moet kiezen: koeien of huizen'- raakt boeregezinnen in het hart. Het vertrouwen in de overheid is daardoor verdampt.

- ➔ Haal juridisch alles uit de kast om boeren en tuinders te verdedigen als hun vergunning, activiteit en/of economische bestaanszekerheid via de rechter wordt aangevallen als gevolg van overheidsfalen in het verleden, zoals het geval is bij PAS-melders (in lijn met de aangenomen [motie Van Campen/Boswijk](#) over provincies maximaal ondersteunen in hoger beroep).
- ➔ Wees als volksvertegenwoordiger verantwoordelijk in uw communicatie. Realiseert u zich dat het over mensen gaat, over boerenbedrijven, meestal familie- en gezinsbedrijven die generaties lang bestaan. Spreek uw collega's aan op polarisering en onwaarheden.
- ➔ Betrek de agrarische sector (en andere stakeholders) volwaardig in zowel beleidsvorming als uitvoering (dat is wat anders dan inspraak als symbolisch sluitstuk).

Duurzaam evenwicht

Vorig jaar brachten boeren-, bedrijven- en natuurorganisaties samen een [breed gedragen plan](#) uit. Het PBL noemde dit plan terecht 'ambitieuw'. Het coalitieakkoord heeft nog hogere ambities gezet. De voorgestelde 50% reductie is een verdubbeling (!) van het vorig jaar vastgelegde doel van 26% en hoger dan de door ons voorgestelde 40%. Dit roept vragen op met betrekking tot realiteitsgehalte en uitvoerkracht. We roepen u nadrukkelijk op om de essentie van het plan mee te nemen in de uitwerking van de plannen. Door in te zetten op robuuste natuur, perspectief voor de blijvers, innovatie en toekomstgerichte landbouw. Ons plan geeft zicht op een aanzienlijke reductie van stikstofemissies en creëert ontwikkelruimte.

- ➔ Werk de hoofdlijnen van het coalitieakkoord uit op basis van de gedegen en gedragen voorstellen uit de samenleving. In het bijzonder [ons plan](#) met natuur-, bouw-, werkgeversorganisaties en ons plan [Naar een vitale, emissiearme melkveehouderij met toekomst](#) met ketenpartijen en jonge boeren.
- ➔ Laat 2022 geen verloren jaar zijn, zoals we ook voor Prinsjesdag en voor de LNV-begrotingsbehandeling al verzochten. Stel dus nog dit jaar investeringsregelingen voor innovaties open. Begin direct met een of enkele pilots rond een ruimhartige stoppersregeling die aansluit op de praktijk en wensen van desbetreffend(e) gebied(en).

Perspectief voor de blijvende boeren

Draagvlak voor de gebiedsplannen is cruciaal om tot realistische en haalbare uitvoering te komen. Voor goede gebiedsprocessen is nauwe aansluiting en sturing van boeren dan ook van groot belang. Opkoop en verplaatsing van bedrijven, maar ook de extensivering van de landbouw komen momenteel niet voldoende van de grond. Dit komt door het ontbreken van goede voorwaarden en het afwezig zijn van een wenkend, bedrijfseconomisch financieel en juridisch geborgd perspectief voor de blijvers in de land- en tuinbouw.

- ➔ De agrarische sector gaat uit van een betrouwbare overheid. De vergunde capaciteit en daarmee ontwikkelruimte op basis waarvan ondernemerskeuzes en investeringen zijn gedaan moet het uitgangspunt blijven voor actieve bedrijven.
- ➔ Legaliseren van interimers en melders is een absolute randvoorwaarde.
- ➔ Geef prioriteit aan bedrijven die hun bedrijf willen door ontwikkelen en daarom willen verplaatsen.
- ➔ Gezonde land- en tuinbouw is essentieel voor het realiseren van een brede welvaart in de provincies. Het perspectief van de agrarisch ondernemer en de structuurversterking van de landbouw is daarom essentieel en voorwaardelijk onderdeel van de gebiedsprocessen.

Bij politieke plannen gaat een agrarische ondernemer al snel rekenen: Kan mijn gezinsbedrijf hiervan leven? Kunnen de hoge investeringen worden gefinancierd? Een stal of kas gaat al snel een generatie lang mee en met de kleine marges kent de sector lange terugverdientijden. Transitie kosten tijd. Dit kan versneld worden als de boeren en tuinders geholpen worden in de financiering van hun extra investeringen. Dan is het niet logisch dat momenteel het grootste deel van het budget ingezet wordt voor opkoop van bedrijven. Bij de transitie naar schone mobiliteit kopen we toch ook geen oude auto's op? Net als bij de vergroening van het wagenpark is het logisch om te beginnen bij de agrariërs die door willen gaan. De vele miljoenen kunnen beter geïnvesteerd worden in betere regelingen rondom investeringen en innovaties.

- ➔ Breng balans in de besteding van de €25 miljard van het stikstoffonds, in lijn met de breed gedragen voorstellen vanuit de samenleving. De indicatieve bedragen in de budgettaire bijlage van het coalitieakkoord zijn wat betreft innovatie volstrekt ontoereikend en leggen te veel nadruk op opkoop.
- ➔ Maak de toekomstige regelingen voor gerichte opkoop zo simpel en aantrekkelijk mogelijk. Tegenvallende resultaten bij reeds lopende opkoopregelingen zijn niet het resultaat van gebrekkige interesse, maar van gebrekkige (rand)voorwaarden. Het gaat daarbij niet alleen om de hoogte van de vergoedingen, maar ook fiscale aspecten en wat ze op nieuwe locatie kunnen.
- ➔ De aanstaande regelingen moeten primair gericht zijn op bedrijven met relatief hoge stikstofemissies dichtbij N2000 gebieden. Maatwerk moet het uitgangspunt zijn.
- ➔ Een omslag in denken is hierbij ook vereist: zet bij toekomstige regelingen niet het opkopen van stoppers centraal, maar het bieden van perspectief aan de blijvers. Daarbij in acht nemend dat krimp ook op andere manieren gefaciliteerd kan worden.

Gunstige staat van instandhouding ≠ Behalen KDW

De KDW zijn ecologische indicatoren, maar geen absolute toetssteen voor het bepalen en bewijzen van de gunstige staat van instandhouding van de natuur. Toch wil de regering dat versneld al in 2030 totaal 74% van het N2000 areaal voldoet aan de KDW. Een onderbouwing waarop dit gebaseerd is, hoe dit gehaald gaat worden en wat de gevolgen zijn, is onbekend en lijkt een slag in de lucht. In de omgevingswaarde wordt de gewenste kwaliteit neergezet als een getal. De omgevingswaarde zou meer moeten zijn dan een getal. Durf daarom breder te kijken dan de stikstofmodellen, namelijk naar de feitelijke realiteit in gebieden.

- ➔ Laat bij de gebiedsplannen en het toestaan van activiteiten de KDW los als enige uitgangspunt als blijkt dat een goede staat van instandhouding van de natuur kan worden bereikt zonder vast te houden aan de KDW.

In het coalitieakkoord wordt gesproken over de oprichting van een ecologische autoriteit. Als regieorganisatie bij de gebiedsprocessen wordt deze autoriteit ingezet voor de wetenschappelijke en juridische borging van de analyses en gebiedsgerichte opgaven. Daarbij moet het economisch perspectief niet de dode hoek worden. Stel daarom (ook) een agro-economische autoriteit in.

- ➔ Veranker het (economisch) perspectief van de landbouw en de agrarisch ondernemer juridisch in gebiedsprocessen. Dit is cruciaal voor het sociaaleconomisch toekomstperspectief van het gebied. Het is daarmee geen 'nice to have', maar een harde voorwaarde zoals die op dit moment ook al voor ecologie bestaat.
- ➔ Stel naast de ecologische autoriteit ook een agro-economische autoriteit in. Deze kan onder andere objectief het perspectief voor de blijvers vaststellen.

Landschapsgrond en overgangsgebieden

Vooralsnog ziet LTO overgangsgebieden als (overwegend) agrarische gebieden grenzend aan N2000-gebieden. Deze overgangsgebieden kunnen een bijdrage leveren aan een gunstige staat van instandhouding door systeemherstel voor behoud en herstel van de biodiversiteit in het betreffende Natura 2000-gebied.

- ➔ De nieuwe regering introduceert landschapsgrond als nieuwe term. LTO vindt het belangrijk dat boeren en tuinders worden betrokken bij de invulling van dit concept. Nog niet helder is welke problemen met deze nieuwe 'grondvorm' opgelost gaan worden en op welke wijze. Een definitie van deze gronden bestaat immers nog niet:
  - Stel eerst samen vast welk doel deze gronden gaan dienen
  - Betrek de agrarische sector bij de invulling van de definitie
  - Organiseer realistisch en langjarig verdienvermogen
  - Houdt rekening met de overweldigende operationele, praktische en financiële aspecten van een nieuwe grondvorm (denk aan GLB-gelden, perceelregistratie, teelt- en bemestingseisen, afwaardering, vergoedingen, etc.)
- ➔ LTO ziet landschapsgrond vooralsnog als een invulling van de overgangsgebieden, waarbij een agrarische functie gecombineerd wordt met andere doelen op basis van vooraf vastgestelde heldere criteria.
- ➔ Nederland kent ondanks het klein oppervlak grote diversiteit aan landschappen. Een one-size-fits-all oplossing kunnen de overgangsgebieden daarmee niet zijn. Kies voor maatwerk van onderop en vanuit de regio bij het eventueel bepalen van overgangsgebieden.